

תרבות

סמרטוט עלוב: הגבר הישראלי בראי הקומדיה

הוא מנוהל על ידי הנשים בחייו, עלוב ונרפה - זה הגבר הטיפוסי כפי שהוא מצטייר בעוד ועוד סדרות קומיות ישראליות. האם הסיבה לכך היא שרוב התסריטאים שלהן הם גברים? שמא מדובר בדרך ערמונית להנציח את הדומיננטיות הגברית? ומה מעוררת דמות הלוזר בקרב הצופים בסופו של דבר - הזדהות או התנשאות?

גילי איזיקוביץ

פורסם ב-09.06.11

כשעלתה לאוויר בשנת 1987, היתה "נשואים פלוס" אחד הסיטקומים המצליחים בתולדות הטלוויזיה האמריקאית, מושא לחצי ביקורת. המשפחה הוולגרית, שכל מרכיביה הם מופת לכישלון ותיעוב הדדי, קנתה לה אולי מקום של כבוד בלבבות הצופים, אבל לא באלו של המבקרים. שני הילדים המתבגרים, קלי ובאד, התחרו ביניהם על טיפשות וטעם רע; פגי באנדי, האם, הובילה במדד העצלות - אך מעל כולם זהר באפסיותו אבי המשפחה, אל באנדי. כדי להדגיש כמה עגום ועלוב הוא החליטו היוצרים, רון לוויט ומייקל ג'יי מוי, להתאים לו מקצוע ראוי. משלח היד שנבחר היה מוכר בחנות נעליים. התנוחה הקבועה, לרגליהן של הלקוחות, כשהוא כפוף וכנוע, היתה הדימוי המושלם לדמותו.

נדמה שמאז באנדי, ואולי גם לפניו, נותר הגבר בסיטקום בתנוחה דומה. אמריקאי או ישראלי, נדמה שמרבית דמויות הגברים בקומדיות הטלוויזיוניות

או אחר - לרוב יצויר הגבר בסיטקום כטיפוס נרפה למדי, מנוהל בידי סביבתו והנשים בחייו, כושל בניסיונותיו לתחמן ומצטדק - וזה במקרה הטוב. במקרה הטוב פחות, הוא יהיה כל אלו וגם לא חכם במיוחד.

את הטמבלים אפשר למצוא ממש מההתחלה - מ"אני אוהב את לוסיי" הקשישה ששודרה בארצות הברית בשנות ה-50, דרך "נשואים פלוס", "כולם אוהבים את ריימונד" ועד "מלך השכונה". בארץ אפשר לראות את הגברים הנרפים ב"רמזור", "החיים זה לא הכל" ו"כאן גרים בכיף", וחוק הטמבל חל במידת מה אפילו ב"קרובים קרובים" המיתולוגית. בקרוב, כאשר העיבודים הישראליים ל"כולם אוהבים את ריימונד" ו"נשואים פלוס" יעלו על המסך בערוץ 2, תתרחב הרשימה עוד.

- פרסומת -

יש אמנם קומדיות טלוויזיוניות שאינן תואמות את ההכללה הזאת: כזו היתה למשל "מסודרים" וכזוהי "החברים של נאור". חוק הטמבל תקף בעיקר כאשר ההקשר הוא משפחתי ובמיוחד כשזירת ההתרחשות היא בין כותלי הבית. אלא שההבחנה הזאת רחוקה מלספק תשובה לשאלה מדוע גברים מוצגים כך בקומדיות. בתוך כך צריך להזכיר שמרבית הסיטקומים שצוינו נוצרו ונכתבו בידי גברים.

"רוב הסיטקומים מתרחשים במשפחות או בתוך חבורה של אנשים, באווירה ביתית", אומר עמיר מאורי, מנהל מחלקת הדרמה והקולנוע של זכיינית ערוץ 2 קשת (המשדרת את "רמזור"). "אפילו 'סניפלד' מתקיימת ברובה בין קירות רבים. בדרך כלל מרחבי שרביע לט"א שיש את עצמם במדיום מוגבל

הקונפליקט בין הגבר החזק כביכול, המפרנס, לבין דמות שמישהו אחר בעצם מנהל אותה, יוצר קונפליקט קומי".

מאורי מציין כדוגמה סצינה בעונה הנוכחית של "רמזור". על הספסל בפארק יושבים שלושת החברים גיבורי הסדרה (אמיר, בן דמותו של אדיר מילר, הנשוי לטלי; איצקו הלוזר הנשוי ללילך הכוחנית וחפר, רווק נצחי הולל). חבר ילדות שנוא של אמיר, שהוא הגינקולוג של טלי, ממליץ לו שיטות לעסות את אשתו לפני הלידה המתקרבת. איצקו, כאמור הפאתטי והנרפה שבין החברים, מגיב ב"בחיים זה לא היה קורה לי".

- פרסומת -

"הוא תופש את עצמו כגבר וברור שזה לא כך", אומר מאורי. "הפער בין התדמית למציאות הוא חלק גדול מקומדיה".

"הגברים דבילים והנשים ביצ'יות", פוסק יוצר "החיים זה לא הכל", דניאל לפין, שגם יעבד כנראה לזכיית רשת את "כולם אוהבים את ריימונד".

למה זה ככה?

"זה ככה כי כנראה זה הכי נגיש. זה סיטקום, לא תיאטרון או רומן רוסי, והאמת היא שגם בתיאטרון, בקומדיות מסוימות, יש גבר דביל ואשה שמנהלת אותו. אני חושב שאולי יותר קל לכתוב מטומטמים. חכם ומורכב זה לא מצחיק ואנחנו עוסקים פה בקומדיה. יש נטייה לחפש את הפשוט, ואם זו קומדיה היא הרבה פעמים משפחתית ואז מה שמוביל היא "יימיקה בין הזוג ואחד צריך להיות

מטומטם. יותר קל להוציא את הגבר מטומטם ובינינו, נשים תמיד חושבות שגברים הם קצת מטומטמים".

- פרסומת -

אבל לא נשים כותבות את הקומדיות האלה.

"כנראה גם גברים מרגישים ככה בנוגע לעצמם. מה שנוצר זו קומדיית מרפקים - שאנשים רואים וממרפקים אחד את השני כי זה בדיוק כמו אצלם בבית. כנראה יש בזה יסוד של אמת, כי אחרת זה לא היה מצחיק".

מילר, על סט הצילומים לעונה הנוכחית של הסדרה שיצר, אמר זאת בצורה ברורה אף יותר. לנוכח הטענה שהושמעה על עיצוב דמויותיהן של נשות "רמזור" דווקא (הצגתן כשתלטניות וביצ'יות) הוא הסביר: "ב'רמזור' לעולם הגבר לא ינצח. אם הגברים ינסו להוליך שולל את בת הזוג שלהם, הם יידפקו". את הסיבה לכך סיכם באבחנה סוציולוגית: "בעולם היום, בהרבה מאוד בתים אם לא ברובם, הבית מתנהל על פי רוחה של האשה. היום גבר נשוי הוא גבר שאשתו אומרת לו מה לעשות, ואחד שלא זה גרוש. זו קצת הזוגיות החדשה וזה קצת הגבר החדש. פעם החלוקה היתה ברורה והיום הכל

מעורבב. העניין הוא שנשים הן באמת מין יותר מוצלח ואין מה לעשות. ברגע שתבין את זה כגבר, תחיה עם זה בשלום".

האם ייתכן שקומדיה טלוויזיונית משקפת כך שינוי חברתי עמוק? ואם כן, מדוע יוצרות טלוויזיה אינן פועלות בדרך זו? "ירים בכיף", הסיטקום המשפחתי

בשינוי אחד: אב המשפחה הוא עדיין בתחתית הסולם ומעליו רעייתו, אבל גם היא מנוהלת - על ידי הילדים.

"אני לא משתכנע מצפייה בסיטקומים שבאמת מדובר בשינוי בגבריות הישראלית", אומר ד"ר גלעד פדבה, חוקר ומרצה לקולנוע, תקשורת, מיניות ולימודי גברים באוניברסיטת תל אביב. "ניקח את 'רמזור' כמקרה בוחן - ישנן שם אולי הדמויות העדינות או החנוניות של אמיר ואיצקו, אבל ישנו גם חפר. חפר הוא לא פארודיה, הוא התגלמות המאצ'ו. החנון זקוק לחבר המאצ'ו כמושיע וכמציל. הוא חיוני לגיבור. המאצ'ו, מצדו, רואה בעצמו קורבן. הוא מגיב במבוכה לעצמאות של הנשים ולהתעקשות שלהן על זכויותיהן".

דווקא נראה שהדמות של חפר היא הקצנה פאתטית בפני עצמה.

פדבה לא מסכים: "הוא משמר את הגבריות המאצ'ואיסטית גסת הרוח כפי שהיא. התפקיד שלו הוא לשמש סמל סקס לצופות".

גם לגל זייד, מנהל תחום הדרמה בערוץ 10, הסבר שונה לחוק הטמבל. הטמבל, הוא מסביר, נטוע עמוק במסורות קומיות, וגבר מנוהל הוא הקצנה נדרשת. "בדמויות קומיות יש באופן בסיסי משהו נלעג. את הסיטואציה הקומית כותבים גברים. בקלאסיקה של קומדיה, גבר מכה אשה זה לא מצחיק, אבל אשה מכה גבר - כן. באופן בסיסי, כשהופכים סיטואציה זה קומי וזה המבנה של קומדיה מאז הקומדיות היווניות. אתה הופך את הקונוונציה ויוצר מבט קומי.

"מצד שני, כשאשה כותבת, היא תהפוך אלמנטים אחרים בחיים שלה", מוסיף זייד. "היא בדרך כלל תחשוף חרדות, חולשות, איך היא מתחמנת את בן הזוג או עד כמה היא נואשת לבן זוג. גבר אסרטיבי מאוד זה לא רגע קומי. גבר שמנהל בית ביד רמה זה רגע מדכא קצת על המסך. זה מיד מנכר אותך. חולשות הן דבר מצחיק וברגע שאתה כותב מתוך אמפתיה לחולשה, הרבה אנשים מזדהים".

מאורי נוטה להסכים עם זייד: "ניקח את 'כאן גרים בכיף'. האמא שם גם מנוהלת. זה נכון שהיא מנהלת את האבא, אבל בסיטואציה הכללית היא לא משתלטת. העניין הוא שבקומדיה כל דמות חייבת לעבור איזה טוויסט. אם היא תישאר בתדמית הרגילה שלה, זה לא יצחיק. מראים לך את החיים שלך במראה עקומה וזה מצחיק וגם מעורר הזדהות, כי לא רק החיים שלך מגוחכים".

ואולי הסיבה לריבוי הדוגמאות לגבר המנוהל נעוצה בהסבר טכני. בתעשיית הטלוויזיה בישראל, כמו בחו"ל, יש הבדלים מהותיים בין מספר היוצרים לזה של היוצרות. יוצר יטה מסיבות מובנות להציב את בן דמותו כדמות ראשית. בהתאם לחוקי הז'אנר, הדמות הנשית בסצינה תהיה לגורם שמולו הוא מתנהל, ותפקידה הדרמטי יהיה להדגיש את הדמות הראשית. מסיבה זו היא תיכתב כדמות מאוזנת יותר, ובדרך כלל גם פחות מצחיקה. קומדיות שנכתבו בידי נשים או עליהן - למשל, "30 רוק" האמריקאית או תוכניתה של עדי אשכנזי "מה זה השטויות האלה" - מציגות נשים שצדדיהן האובססיביים, הנוירוטיים או החלשים מודגשים.

פדבה חושב שמדובר בשילוב של אמריקניזציה וטרנד: "דמויות מסוימות של לוזרים הצליחו מאוד בדגמים קומיים בטלוויזיה האמריקאית והן מתורגמות לכאן באופן פרובינציאלי. אני לא חושב שהגבר הישראלי נעשה רופס או שיש פחות מאצ'ואיזם בחברה הישראלית. פשוט מדובר בנוסחה שעבדה היטב בשוק האמריקאי. בחברה שהיא עדיין שוביניסטית מאוד הלוזר נתפש כקומי יותר מגיבור מצליחן.

"השאלה האחרת שצריך לנסות לפענח היא אם הקהל מתחבר אל החנון ומזדהה אתו, או שהוא נהנה להתנשא על החנון, בבחינת? אני הצופה יותר מוצלח ממנו, גברי יותר, סמכותי יותר. יחסית אליו אני ממש גבר-גבר'. זו הזדהות ובו בזמן התנשאות. בסופו של דבר אחד הדברים החיוביים דווקא בסיטקומים האלה הוא שהם מציגים טווח של סוגי גבריות, גם אם באופן מאולץ, גם ולא ממש משכנע".

כולם אוהבים את הדביל

בראיון ל"גלריה" בשנה שעברה אמרה פטרישיה היטון, שגילמה במשך שנים את דברה ב"כולם אוהבים את ריימונד", לקראת עליית סדרתה החדשה "מקום טוב באמצע", כי היא שמחה סוף סוף להיות הטמבלית בסדרה. בסיטקומים אמריקאיים חלוקת התפקידים היא כזו: הגבר מלא חולשות, לעתים קרובות עלוב ופחדן, ואילו הנשים הן קול התבונה וההיגיון, ועיקר מטרותן לספוג את הבדיחות של הגבר; לעמוד בידיים שלובות, הראש מוטה הצדה ומבט קצת ביקורתי על הפנים. אפילו בקומדיות מתקדמות השוברות את הז'אנר, כמו "תרגיע", זה המצב.

בסדרות אנימציה אמריקאיות עניין זה מוקצן - כך ב"איש משפחה", כך ב"אב אמריקאי", ברור שכך ב"משפחת סימפסון"; שם זה נכון גם בדור הצעיר של ליסה ובארט. האב תמיד ילדותי, מטופש, ואשתו נוזפת בו על מעלליו אך מקבלת אותם בסבלנות. הוא כמו עוד ילד שלה. הזוג הסטנדרטי מבין המשפחות בסדרה "משפחה מודרנית" הוא דוגמה מאלפת לחלוקה הזאת. קלייר תמיד חמוצה, ממש כפי שדברה תמיד היתה, ואילו פיל הוא דביל. ממש כשם שבסדרת אקשן הגיבור הוא החזק - ולרוב גבר, בקומדיה הגיבור הוא החלש - וכנ"ל.

"כולם אוהבים את ריימונד" ירדה מהמסכים לפני כמה שנים ור"י רומנו המשיך לכבד בחולשותיו. כיום, בסדרה החדשה יחסית "גברים בגיל הזה", הוא מגלם עוד גבר חלש, שלו שני חברים בגילו (סקוט בקולה, אנדרה בראואר), שלעתים מחפשים אשה, לעתים מפחדים ממנה ולעתים מעריצים אותה (הכל נעשה בכתיבה מצוינת וברגישות מעולה). אבל גם בקומדיה זו, מזן חדש - שאין בה שלושה קירות וספה, ולא פסקול של צחוק, לפעמים אף לא סיבה לצחוק - ברור לחלוטין מי לובש את המכנסיים.

רותה קופפר

תגיות: טלוויזיה

פרסומת: מפרופטק עד חניה לקורקינט: זאת הגישה שתשנה את ענף הנדל"ן

Recommended by

כתבות נוספות שעשויות לעניין אותך

ממומן

מחוסר אוויר לקילומטרים במים: סגנון השחייה שישנה לכם את החיים

וואלה! טוב לדעת

ממומן

לאחר שנים של תשלום מעל 300 ש"ח בחודש על ביטוח בריאות, חוק חדש משנה את כללי...

ריאלי

העתיד של ניו-יורק עמוק בכיס של טראמפ, וזו צרה צרורה - חיים בניו יורק

בלוגים

ריקלין נגד קלמן ליבסקינד ועמית סגל: קצתי בעלי התאנה הקורצים לשמאל

תרבות

מתכונים עד 20 דקות
הכנה - עכשיו במתחם
"זמן משפחה" של
תנובה

זמן משפחה

כתב האישום נגד
פורום פילם נשען על
עובדות מינוריות ונראה
כי הוא מונע בעיקר...

כלכליסט

צודק איל ברקוביץ',
הליכוד הוא ארגון פשע

דעות

שישה סעיפי אישום
חדשים נגד הארזי
וינשטיין

תרבות

תגובות

לבחירת השם
כנינוי קבוע

שם

הזינו שם שיוצג באתר

תגובה

משלוח תגובה מהווה הסכמה לתנאי השימוש של אתר הארץ

שלחו

כתבות מומלצות

סקר: הליכוד בשפל של 26 מנדטים, 65% - נתניהו מתפקד רע בקורונה

טראמפ רוצה חיסון לפני הבחירות, אז הוא מונע מה-FDA לתפקד

האנשים מאחורי המספרים: סיפוריהם של חמישה ישראלים שמתו מקורונה

